

Restaureringsrapport

Underhåll av Torsmanska huset, Skeppsbron 5, Visby

Lst dnr: 434-2498-2017

Utförd av: Sandra Såger, byggnadsantikvarie / kulturarvskonsult

Korrektur: Andreas Såger, antikvarie / arkivarie

Omslagsfoto: Bild på del av sydgavel tagen i april 2019, före påbörjad restaurering

Fotografier tillhör SAWA antikvarier AB om inget annat anges

Kontakt:

Fårö Lansa 1749, 624 66 Fårö

073 383 49 19, 073 642 45 39

info@sawaantikvarier.se

Innehållsförteckning

INLEDNING	1
BYGGNADSBESKRIVNING	1
SKYDDSFÖRESKRIFTER	2
Plan och bygglagen (PBL)	2
Förbud mot förvanskning	2
Underhåll och varsamhet.....	2
Detaljplan.....	3
Kulturminneslagen (KML)	3
Motivering och skyddsföreskrifter för Skeppsbron 5, Torsmanska huset:	3
Fornlämningsområde.....	4
Miljöbalken (MB)	4
Riksintresse	4
Motivering:	4
Uttryck för riksintresset Visby innerstad:	5
Världsarvskonventionen	5
UNESCO:s motivering.....	5
ANTIKNARISKA UTGÅNGSPUNKTER	6
Kulturhistoriskt värde	6
Speciellt värdebärande element.....	6
Antikvariskt förhållningssätt	7
RESTAURERINGSPROCESS	8
Åtgärdsförslag.....	8
Länsstyrelsens beslut.....	8
Som underlag för åtgärderna gäller Lst:s beslut med dnr: 434-2498-2017	8
Genomförda åtgärder	8
Generellt	8
Sydfasad	10
Västfasad	15
Norrfasad	18
Östfasad	20
Antikvariskt utlåtande/slutintyg	20
KVARSTÅENDE ARBETE	20
FRAMTIDA ÅTGÄRDER	20

BILAGOR

1. Åtgärdsprogram – Gotlands museum, Ulrika Mebus
2. Antikvarisk förundersökning – Gotlands museum, Ulrika Mebus
3. Tekniskbeskrivning – Gotlands museum, Ulrika Mebus
4. Arbetsbeskrivning – Lanthantverkarna, Johan Källén
5. Startmötesprotokoll
6. Besiktningsprotokoll 1
7. Besiktningsprotokoll 2
8. Besiktningsprotokoll 3
9. Besiktningsprotokoll 4
10. Slutbesiktningsprotokoll
11. Byggnadsminnesbeslut
12. Bidragsbeslut 2017-12-18
13. Bidragsbeslut 2018-03-12

INLEDNING

Projektet har genomförts med bidrag från länsstyrelsen. Åtgärderna genomfördes under hösten 2019.

Torsmanska huset 1978. Foto: Raymond Heidström

Bidragsmottagare och beställare

Adver Varli, Stora Torgkrogen i Visby AB, Ryska Gränd 3A, 621 56 Visby

Fastighetsbeteckning

Gotland, Visby, Skeppsbron 5

Medverkande entreprenör/er,

Lanthantverkarna på Gotland AB, Johan Källén

Bäcks Bygg & Smide, Mattias Norderbrim

Stånga Bygg, Dave Smisser och Josef Smisser

Antikvarisk medverkan

Sandra Såger, SAWA antikvarier AB (tidigare hos Gotlands museum)

Byggmöten

Startmöte 2019-02-05 (Bilaga 5)

Besiktningsmöte 1 2019-09-11 (Bilaga 6)

Besiktningsmöte 2 2019-10-02 (Bilaga 7)

Besiktningsmöte 3 2019-10-16 (Bilaga 8)

Besiktningsmöte 4 2019-11-28 (Bilaga 9)

Besiktningsmöte 5 2019-12-02

Slutbesiktning 2019-12-18 (Bilaga 1)

BYGGNADSBESKRIVNING

Den ursprungliga byggnaden ifrån 1700-talets första hälft är uppförd i knuttimrad stomme med hakknutar, tillbyggnaderna mot öster i huvudsak i skiftesverk. Södra och östra fasaderna är täckta med panel av olika typer.

Samtliga fasader är målade med rödtjära. Den södra fasaden mot Tullhusgränd domineras av den volutformade gaveln som är i tre våningsplan och något uppdragen över taknocken. Taket är ett oregelbundet, i huvudsak valmat, sadeltak som är belagt med enkupigt tegel. Det nordöstra takfallet bryts upp av en plåtinklädd takkupa med ett tegeltäckt sadeltak. I samtliga tre takfall finns takfönster i varierade utföranden. Byggnaden har fyra skorstenar varav tre är av plåt och en av murat tegel. Tre murstockar går ihop till en i den översta vindsvåningen.

SKYDDSFÖRESKRIFTER

Plan och bygglagen (PBL)

PBL reglerar planläggning av mark och vatten liksom byggande. Bestämmelserna syftar till att, med hänsyn till den enskilda människans frihet, främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden och en god och långsiktigt hållbar livsmiljö för människorna i dagens samhälle och för kommande generationer.

Skeppsbron 5 ligger i ett bebyggelseområde som är särskilt värdefullt från kulturhistorisk och miljömässig synpunkt och får därför inte förvanskas enligt 8 kap 13§ PBL. Egenskaper som ger byggnaden dess värde och kommer till uttryck i byggnaden skall skyddas.

Speciellt skall hänsyn tas till följande paragrafer i PBL då det gäller kulturvärdena:

Förbud mot förvanskning

Kap 8 13§ En byggnad som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt får inte förvanskas.

Underhåll och varsamhet

Kap 8 14 § Ett byggnadsverk ska hållas i vårdat skick och underhållas så att dess utformning och de tekniska egenskaper som avses i 4§ i huvudsak bevaras. Underhållet ska anpassas till omgivningens karaktär och byggnadsverkets värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt. Om byggnadsverket är särskilt värdefullt från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt, ska det underhållas så att de särskilda värdena bevaras.

Kap 8 15§ En tomt skall hållas i vårdat skick och skötas så att risken för olycksfall begränsas och betydande olägenheter för omgivningen och för trafiken.

Kap 8 16§ Det som gäller i fråga om vård och skötsel av en tomt enligt 15§ ska i skälig utsträckning också tillämpas på allmänna platser och på platser för andra anläggningar än byggnader.

Kap 8 17 § Ändring av en byggnad och flyttning av en byggnad ska utföras varsamt så att man tar hänsyn till byggnadens karaktärsdrag och tar till vara byggnadens tekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden.

Kap 8 18§ Det som gäller i fråga om ändring och flyttning av en byggnad enligt 17§ ska tillämpas också på ändring och flyttning av anläggning som kräver bygglov enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av 16kap. 7§.

Detaljplan

Enligt detaljplan för Visby innerstad ska stadens kulturvärden vara utgångspunkt vid all utveckling, förvaltning och vård av bebyggelsen. Förändringar och åtgärder som minskar dessa kulturvärden får alltså inte genomföras.

Detaljplanen för Visby innerstad har förhöjd bygglovsplikt och de flesta utvändiga åtgärder kräver bygglov, även åtgärder av underhållskaraktär. I Byggnadsordningen för Visby innerstad, antagen 2010-02-22 Laga kraft 2010-03-26, tydliggörs hur detaljplanebestämmelserna skall tillämpas.

Kulturminneslagen (KML)

KML reglerar skyddet av fornminnen, kyrkor och byggnadsminnen. Med stöd av KML 3 kap kan länsstyrelsen byggnadsminnesförklara en byggnad som är synnerligen märklig genom sitt kulturhistoriska värde – eller som ingår i ett kulturhistoriskt synnerligen märkligt bebyggelseområde.

Torsmanska huset på fastigheten Visby, Skeppsbron 5 är skyddad som byggnadsminne efter Riksantikvarieämbetets beslut 1964-09-22. (Bilaga 12)

När Torsmanska huset blev byggnadsminne 1964 var det Riksantikvarieämbetet som fattade sådana beslut, något som senare alltså övergått till länsstyrelsen. Därför är det numera länsstyrelsen som fattar alla beslut avseende ändring av byggnadsminne enligt skyddsföreskrifterna nedan.

Motivering och skyddsföreskrifter för Skeppsbron 5, Torsmanska huset:

Enär byggnaden å tomten nr 5 i kvarteret Skeppsbron bevarar egenarten hos gången tids byggnadsskick och med hänsyn härtill är att anse såsom synnerligen märkligt samt under beaktande av vad i övrigt i ärendet förekommit, förklarar riksantikvarieämbetet jämlikt 1 § lagen 9 december 1960

om byggnadsminnen byggnaden å tomten nr 5 i kvarteret Skeppsbron, Visby, för byggnadsminne.

I samband härmed meddelar riksantikvarieämbetet jämlikt 2§ nämnda lag följande skyddsföreskrifter:

1. Byggnaden må ej utan riksantikvariens samtycke rivas eller eljest till sitt yttre ombyggas eller förändras.
2. Byggnaden må ej utan riksantikvariens samtycke till sitt inre ombyggas, förändras eller repareras.
3. Ägaren skall ägna den ovan nämnda byggnaden erforderligt löpande underhåll.

Fornlämningsområde

Fornlämningar skyddas enligt kulturmiljölagens andra kapitel. Skyddet gäller fornfynd och fasta fornlämningar, såväl kända som okända. Alla ingrepp i en fornlämning kräver tillstånd från länsstyrelsen. Det är förbjudet att utan tillstånd rubba, ta bort, gräva ur, täcka över eller genom bebyggelse, plantering eller på annat sätt skada en fast fornlämning.

Miljöbalken (MB)

Miljöbalken (SFS 1988:808)

Miljöbalken omfattar lagar som rör miljö och hälsa och reglerar till exempel skydd av områden som natur- och kulturresevat.

Riksintresse

I Miljöbalkens tredje och fjärde kapitel regleras bland annat hushållning med mark och vatten. Här utpekats områden som riksintressen ur olika perspektiv. Att ett område är avsatt som riksintresse betyder att miljön är skyddad ur ett nationellt perspektiv och skall skyddas mot ingrepp eller åtgärder som kan innebära påtaglig skada.

Torsmanska huset ligger inom riksintresse för kulturmiljövården, vilken förutsätter renovering av befintlig bebyggelse och anpassning till den lokala byggnadstraditionen.

Motivering:

Unik tidigmedeltida muromgärdad stad, Östersjöhandelns ledande metropol t.o.m. 1200-talets slut. Hansans födelsestad som i planmönster och bebyggelse ännu väl speglar handel, hantverk och sjöfart samt stadens förvaltningsfunktioner och sociala förhållanden från medeltid fram till modern tid. (Stadsmiljö, Fornlämningsmiljö).

Uttryck för riksintresset Visby innerstad:

Medeltida gatunät och tomtstruktur i det centrala stadsområdet och ett nät av infartsvägar utanför detta. Mariakyrkan, kyrkoruiner och medeltida stenhus. Försvarstornet Kruttornet vid platsen för den medeltida hamnen samt ringmuren med vallgravar och en obebyggd zon där utanför. Lämningar av Visborgs slott. *Stadsbebyggelse i sten och trä* från 1600-1800-talen. Småhusbebyggelse och bevarad planstruktur som under 1700- och 1800-talen växte fram på Klinten och utmed de gamla vägsträckningarna runt det medeltida bebyggelseområdet. Parker och grönstråk. Institutionsbyggnader och annan bebyggelse som hör samman med funktionen som residens- och domkyrkostad. Medeltida kulturlager.

Världsarvskonventionen

Ett världsarv är ett kulturminne eller naturminne som är så värdefullt att det är en angelägenhet för hela mänskligheten. Det är en plats, ort, miljö eller objekt som på ett alldeles unikt sätt vittnar om jordens och människans historia.

Världsarvslistan grundar sig på FN-organet Unescos konvention till skydd för världens natur- och kulturarv, som antogs 1972. Sverige undertecknade konventionen 1985 och har därmed – bland mer än 180 andra nationer – frivilligt åtagit sig att skydda de egna världsarven för all framtid.

När ett objekt en gång kommit med på världsarvslistan garanteras det skydd och vård för all framtid. Sverige har femton världsarv.

Hela Visby innerstad är Världsarv sedan 1995. Detta i sig medför inget utökat skydd vad gäller lagstiftning men kan utgöra en grund för att t.ex. förvanskningförbud enligt PBL tolkas strängare än vad som annars varit fallet, då utnämningen utgör en anvisning om t.ex. stadsbildens mycket stora kulturhistoriska kvalitéer.

UNESCO:s motivering

Visby är ett framstående exempel på en nordeuropeisk muromgärdad hansestad som på ett unikt sätt bevarat sin stadsbild och sin synnerligen värdefulla bebyggelse, som till sin form och funktion klart uttrycker denna betydande mänskliga bosättning.

ANTI-KVARISKA UTGÅNGSPUNKTER

Kulturhistoriskt värde

Torsmanska huset har ett stort värde i upplevelsen av Visby och stadens hamnområde. Byggnaden bidrar med sin speciella arkitektur till den blandade bebyggelse som är ett av karaktärsdragen för Visby innerstad. Torsmanska huset är till sin utformning en unik representant för 1700-talets Visby och byggnaden är en sällsynt del av det som är kvar av den gamla hamnmiljön. Dess rödtjärade volutfasad mot söder har under flera hundra år varit ett signum för platsen. Utöver att byggnaden har en plats i 1700-talets tidsskikt i Visby, har den även sina egna tidsskikt som alla berättar en historia. Byggnaden har kontinuerligt använts sedan den uppfördes, vilket har medfört att den ändrats efter behov. Fasaden har flera spår av tidigare dörröppningar och lagningar. Tillbyggnaderna i öster visar hur behovet av en allt större byggnad med nya funktioner har tillgodosetts. Byggnaden är ett gott exempel på den barockinspirerade byggnadsstil som var på modet under 1700-talets tidigare del, även om volutgaveln är från 1700-talets senare del och egentligen inte alls tidstypisk för sin tillkomsttid. Utformningen med det oregelbundna takfallet och den stora volutgaveln i söder har ett stort arkitektoniskt och byggnadstekniskt värde. Gavlar med denna gestaltning gjorda i trä är unika för Visby och också ovanliga på andra platser i Norden. Byggnadens stomme är till största delen i liggtimmer med omsorgsfullt huggna knutar. I Visby är liggtimmertechniken ovanlig och har därför ett extra värde. Bakbygget mot öster i bulhusteknik är mer vanlig på Gotland, men denna utmärker sig genom arbetade bjälklagsändar och en äldre, välbevarad locklistpanel i grova dimensioner på fasaden mot öster, detaljer som ger även bakbygget ett värde utöver det normala. Interiört är byggnaden kraftigt förändrad. Takmålningen och sandstensspisen i entrérummet är i princip det enda som vittnar om att det inte är en modern byggnad. Takmåleriet från 1700-talets mitt är unikt och bidrar till byggnadens värde. Exteriört har byggnadens ursprung bevarats bättre. Byggnaden ter sig både i form och material som ålderdomlig, vilket bidrar till byggnadens autenticitet. Byggnadens stomme är i det stora hela bevarad sedan byggnadens uppförande. Den är speciell eftersom den är uppförd i både knuttimring med fint arbetade haklaxknutar och skiftesverk med speciellt fina bjälklagsändar på den norra fasadens bakbygge. Byggnaden är delvis panelad.

Speciellt värdebärande element

- Den södra gaveln
- Stomme, panel och alla äldre detaljer
- Volym, proportioner och form på byggnad, fönster och dörrar
- Takresningen

- Rokokoportal och dörröverstycken
- Interiör takmålning
- Sandstensspis och murstockar
- Fönstrens placering, proportioner; deras foder och omfattningar

Antikvariskt förhållningssätt

Målet är att Torsmanska husets kulturhistoriska värden skall vara styrande för den framtida förvaltningen. På så sätt bevaras husets karaktär och kvaliteter samtidigt som kraven i byggnadsminnesförklaringen och kulturmiljölagen efterlevs

- Alla hantverkare skall ha stor kunskap av arbete med denna typ av byggnader. Endast hantverkare med professionell dokumenterad erfarenhet av kulturbyggnader, i detta fall av äldre trähuskonstruktioner, kan godtas för antikvariska arbeten med fasad och snickerier.
- För interiöra arbeten med takmålningar och spis måste utbildad konservator utföra arbetena.
- Åtgärder på byggnaden bör genomföras restriktivt utifrån väl motiverade ställningstaganden. Långsiktig förvaltning måste grundas på genomtänkta beslut både vad gäller det återkommande underhållet och större restaureringsinsatser.
- Ogenomtänkta akuta ingrepp och åtgärder bör undvikas eftersom de påverkar kulturvärdena negativt. Detaljerad undersökning och projektering skall genomföras innan beslut om åtgärd tas.
- Genomförande av åtgärder skall dokumenteras före, under och efter utförandet.
- Eftersom Torsmanska huset är ett byggnadsminne krävs alltid kontakt med länsstyrelsen då åtgärder planeras. Alla förändringar kräver tillstånd från samma myndighet och dessa skall följas och dokumenteras av antikvarie.
- Vid underhåll och eventuella förändringar skall ursprungliga byggnadsmaterial och konstruktionsprinciper behållas så långt det är möjligt. Så mycket som möjligt av ursprungsmaterialet skall sparas vid lagningar av skador och vid byte av uttjänta delar.
- Alla kompletteringar eller tillägg skall ske med likvärdigt material som det ursprungliga. De skall ges en utformning som originalet. Standardfönster, dörrar eller andra snickerier är inte lämpliga.

- Det är viktigt att bevara exteriörens karaktär och autentiska prägel. Eventuella utvändiga förändringar, även om de är små, bör prövas noggrant.

RESTAURERINGSPROCESS

Åtgärdsförslag

Åtgärdsförslag se bilaga 1, 2, 3 och 4

Länsstyrelsens beslut

Som underlag för åtgärderna gäller Lst:s beslut med dnr: 434-2498-2017

Enligt förordningen om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer betalades det ut ett bidrag från det statliga 7:2 anslaget på totalt 655 085 kr. Tillägg till bidraget har skett under restaureringsprocessen då oförutsedda skador uppdagades i stommen. (Bilaga 13 och 14)

Genomförda åtgärder

Generellt

Ny färgsättning bestämdes efter provstrykning. Kulörvalet diskuterades framtidigt i processen i samråd med antikvarie Ulrika Mebus. De rätta nyanserna beslutades i gemensamt samråd mellan alla parter. Alla fasader har rödtjärats med färdigpigmenterad tjära. Utsidan på samtliga fönster skrapades rena från löst sittande färg, till hjälp har en Speedheater använts. Samtliga foder skrapades rena från löst sittande färg, åtgångna delar har ersatts med nytt efter äldre förlaga. Foder, karm och bågar har slutligen bemålats med linoljefärg i två kulörer – gul och grå – av fabrikatet Engwall o. Claesson.

Antikvariska iakttagelser:

Fasaden är tidigare strykt med stenkoltjära vilket i kombination med innanförliggande isoleringsskikt (plast och gullfiber) orsakar problem i stommen – det blir för tätt och virket kan inte andas. Detta kan vara en bidragande faktor till de

Första provstrykningen av kulör till fönstren – på bilden något mörkare än det slutliga resultatet. Foto: Dave Smisser

skador i stommen som ställvis åtgärdats inom ramen för den här restaureringen.

Sydfasaden innan påbörjad restaurering

Sydfasad

Gula pilar:

Voluten har varsamt restaurerats genom ersättande av åtgånget virke, där nytt i samma dimensioner tillförts. Plåten ovanför voluten lagades och bockades ut i underkant för att åtgärda tidigare problematik i att avrinningen inte fungerade - vatten tog sig in i voluten och orsakade skada.

Antikvariska iakttagelser:

Voluten saknar troligtvis redan före restaureringen vissa detaljer i form av lister etcetera, detaljrikedomen har inte upplevts som konsekvent. Listen som går i voluten har troligtvis fortsatt högre upp i fasaden. Panelen är sannolikt ett senare tillägg vilket gjort att voluten blivit "plattare" i sitt uttryck.

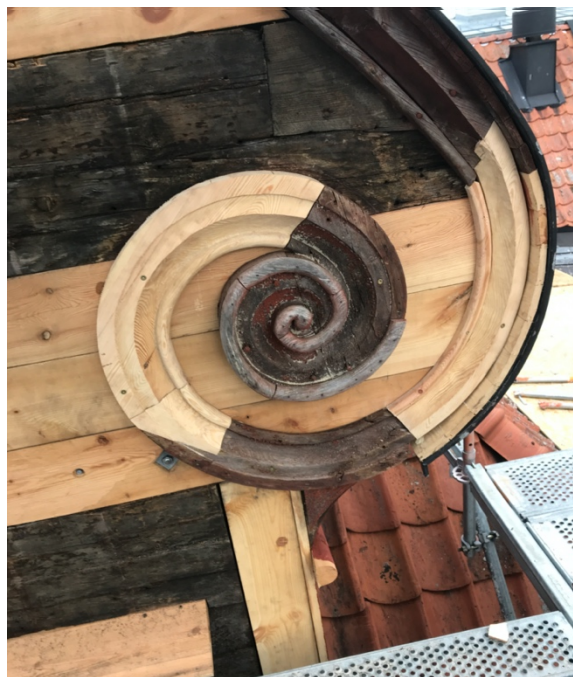

Foto: Mattias Norderbrim

Bilden till vänster visar gaveln efter att panelen tagits ner, liksom de skador som uppkommit under det översta fönstret samt det skick som fönstrenas vattbräddor befann sig i innan restaurering. Bilden till höger visar västra delen av gaveln efter borttagande av murket virke, en del av originalpanelen sitter fortfarande kvar på gaveln. På bilderna syns också tydligt hur stommen är väl huggen och med väldigt jämna springor mellan stockarna. Fotot t.h: Mattias Norderbrim

I bilden till höger (sid 10) syns voluten efter lagning, innan panelen återplacerades och innan fasaden målades. Här blir det tydligt att voluten får ett mycket mer framträdande uttryck utan panelen.

Gul cirkel:

Panelen på gaveln byttes ut i större omfattning än vad som tidigare förutspåts behövas, detta för att minska risken för inträngning av vatten till underliggande stomme, vilket visat sig ha varit ett problem när den befintliga panelen togs bort - stommen var skadad på flera håll och behövde lagas. Bilderna ovan visar på problematiken. Den nya panelen spikades på plats med smidda spikar, likt förlaga. Undertill dymlades lagningarna på plats.

Antikvariska iakttagelser:

Panelen måste ha tillkommit i omgångar då den var utformad på olika sätt - en del av plankorna var spontade och andra inte. Under panelen visade sig stommen vara välhuggen och inneha en exakthet som i sig kan tala för att fasaden tidigare varit synlig. Stommen är tillverkad av granvirke. Kan det ha varit så att stommen är importerad från fastlandet eller via någon annan handelsförbindelse?

Lila pilar:

Under restaureringens gång visade det sig att det sydöstra hörnet av gaveln var i väldigt dåligt skick. Därav togs beslutet att tillverka en ny hörnstolpe för att kunna hålla upp konstruktionen. Att byggnaden är

Foton: Mattias Norderbrim

påbyggd i flera etapper, och att den i många fall också genomgått ovarsamma renoveringar, blev här synligt. Hörnet har tidigare förstärkts med diverse olika lösningar.

Antikvariska iakttagelser:

Konstruktionen har en variant av bul teknik, bulorna är nämligen mer lika fyrkants-huggna stockar än bulor. Hörnstolpen var helt slut men kunde tappas ner i befintligt fäste innanför den panel som satt kvar i underkant.

Grå pilar:

Under de mellersta fönstrena i den södra fasaden finns en generalskarv i panelen. Denna förstärktes med en vattbräda för att minska risken att vatten tar sig in under panelen och orsakar skada.

Röda pilar:

Det plåttäckta taket mot öster skrapades och målades med en linoljebaserad plåtfärg (Isotrol färgsystem) i en svart kulör.

Svarta pilar:

Skorstenen åtgärdades – en stor del av teglet som satt i skorstenen var i så pass dåligt skick att det inte gick att återmontera. De två nedre skiften ovan taket kunde bevaras. Som ersättning valdes nytillverkat frostbeständigt tegel i samma dimensioner som det tidigare. Bruket som användes var NHL 5, 0-4.

Det målade plåttaket ovanifrån. Foto: Johan Källén

Gröna pilar:

Gaveln kröns av en liten "låda" med sadeltak (se sid 13), även denna restaurerades. Mycket av det befintliga virket var i dåligt skick och byttes ut.

Antikvariska iakttagelser:

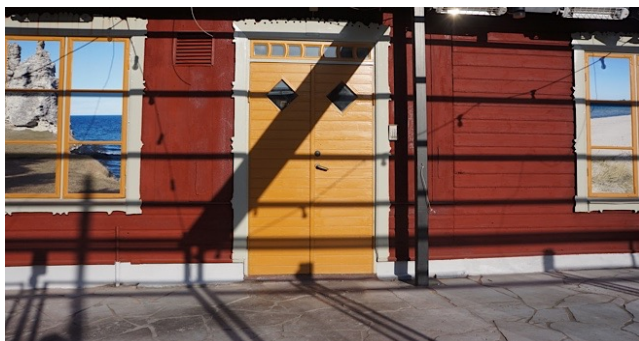
Har den ovannämnda något med flagghållare att göra? Det finns järnbeslag ovanför det övre fönstret på fasaden vilket skulle kunna hänga ihop med detta.

Blå pilar:

Sydfasaden har försetts med nya fönster - de nyttillverkade fönstrena, som är tillverkade efter en blyertsskiss av P.A. Säve, har kopplade bågar samt beslag från en dansk tillverkare som klarar av fönstrens tyngd. Utseendemässigt efterliknar de klassiska 1700-talsbeslag. De nya bågarna är specialtillverkade på Gotland. Merparten av vattbrädorna ovanför fönstrena var i sådant skick att de behövde bytas ut (3 av 4), dessa återskapades exakt efter förlagan. I nedre våningen skrapades alla snickerier och målades i samma färgsättning som de nya fönstrena. Samtliga snickerier har målats med linoljefärg. En del av fönsteromfattningarna i den nedre våningen var i så pass dåligt skick att de behövde bytas ut - för detta tillverkades nya efter förlagan.

Produktbild,
ipabeslag.dk

Snickerier på sydsidans nedre våning respektive volutgaveln med utbytta fönster och vattbrädor.

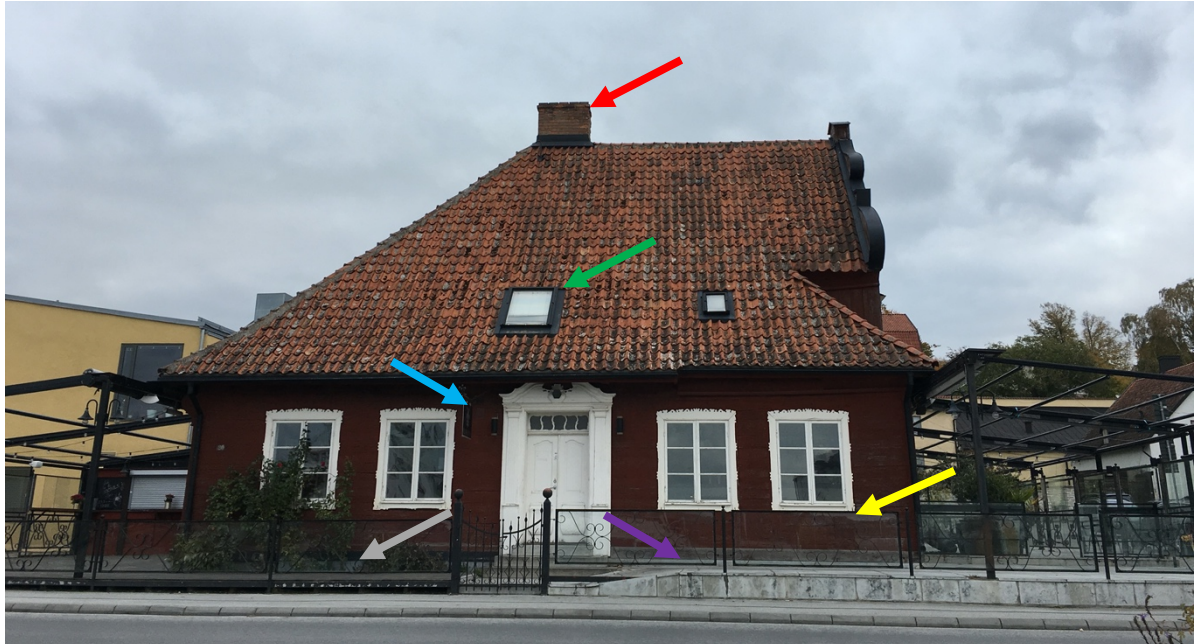

De nyttillverkade bågarna, ståendes inomhus i väntan på montering. På bordet bakom ligger ett av ovanljusen.

En skiss av P.A. Säve har stått som inspiration för de nyttillverkade fönstren i volutgaveln.

Västfasad

Grå pilar:

Plåten vid syllfodret norr om entrén målades in i samma kulör som fasaden, en järnoxidröd linoljefärg från Ottossons färgmakeri. Tidigare var denna samt ventilen målade i en svart kulör. Det upptäcktes inga brister i plåten varpå valet blev att behålla den då den fyller sin funktion.

Gula pilar:

Illusningar av nytt virke har utförts ställvis. I den västra fasaden fanns ett mindre område med murket virke i behov av utbyte.

Lila pilar:

Ny vattbräda monterades mot betongsyllen, denna målades in med rödtjära.

Gröna pilar:

Takfönstret byttes ut och fick i och med detta en något större glasyta, den totala storleken är dock densamma som tidigare.

Röda pilar:

Se föregående avsnitt

Blå pilar:

Dörrarna har skrapats och bemålats med linoljefärg. Dörren har fått nya beslag i mässing. Beslagen är ej helt tidstypiska - ursprungligen har en annan typ av låskista suttit i dörren vilken också varit kompatibel med ett annat typ av trycke

Övre bilden visar överstycket på ett skåp signerat Olof Blomberg (helagotland.se), i nedre bilden överstycket på dörren i västfasaden innan restaurering.

eller draghandtag. I valet av nytt trycke fick utseende- och stilmässiga aspekter råda liksom att det skulle passa i en modern låskista, det lilla posthorns-trycket passar bättre in i helheten jämfört med det moderna trycke som fanns där dessförinnan.

Överljuset renoverades med samma metoder som för fönstren. Efter skrapning av äldre färgskikt med mycket tjocka lager färg kom en sirlighet fram och man kunde erfara det exceptionella hantverk som lagts ner i utformningen.

Antikvariska iakttagelser:

Med stor sannolikhet är dörren, inklusive dess karaktäristiska omfattning, tillverkad av möbelsnickare Olof Blomberg från Silte (f.1740, d. 1814), källa Erik Söderlund, antikhandlare i Visby.

Fotot till vänster enligt uppgift från 1910 då portalen var placerad i den norra fasaden, till höger samma portal på västsidan efter genomförd restaurering.

Norrfasad

Blå pil:

Dörren vid den östra delen på norrsidan har skrapats och bemålats med linoljefärg i samma kulör som fönsterbågarna.

Gula pilar:

Murkna delar i syllen avlägsnades och ersattes med gotländskt kärnvirke. Virket ströks därefter med rödtjära. Delar av sockeln knackades ner och återuppbyggdes.

Antikvariska iakttagelser:

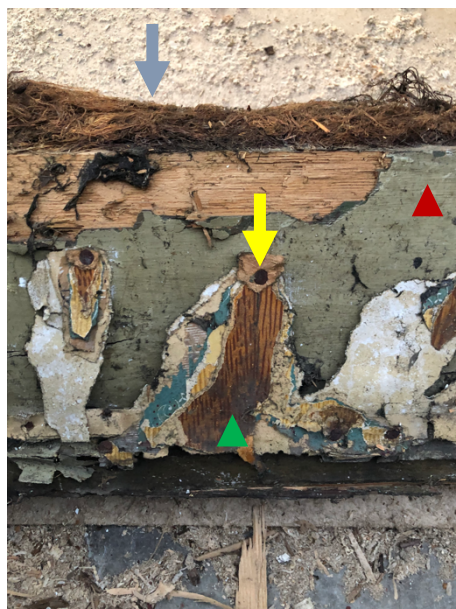
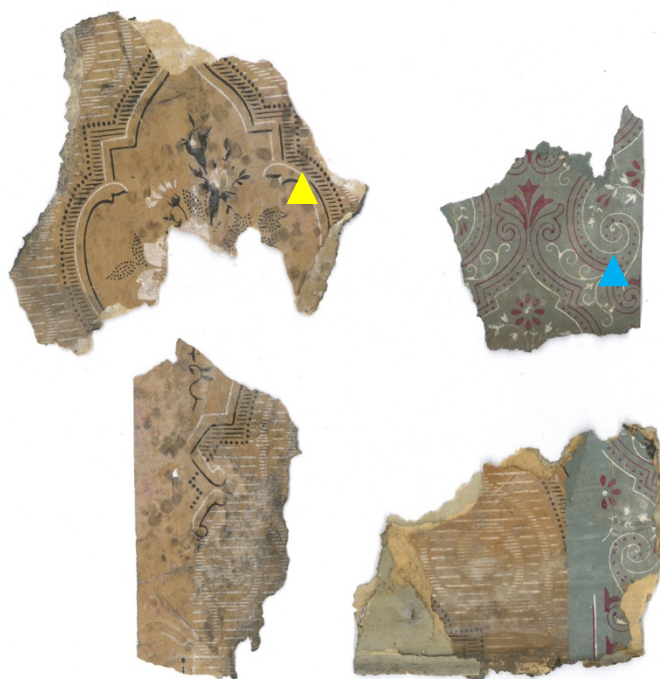
Sockeln är uppbyggd av sten och tegel som därpå putsats.

Tapetrester: under arbetet med att byta ut syllen plockades också en del av en murken ovanliggande bula ur väggen, på denna återfanns flertalet lager tapet. Tapet nr 1 (underst, röd triangel) är fäst mot stock som målats i blågrå kulörer i flera lager, troligen med limfärg. Mönstret med florala mönster i medaljong var vanligt förekommande under 1870-talet men eftersom blommorna i medaljongen är naturalistiskt målade kan det vara en något äldre tapet, kanske så gammal som 1850-tal (gul triangel). Sannolikt härrör den från 1860-talet, det var först då det blev allt

Foto, Johan Källén

vanligare med tvådimensionella mönster där skuggor utgörs av vågräta sträck, dessförinnan var den konstnärliga ambitionen ofta att skapa en djupverkan. Ovanpå förstnämnda tapet ligger en tapet som har blågrå botten med florala mönster i kulörerna vitt och rött. Jämfört med den underliggande har denna tapets motiv en än mer stiliserad form, särskilt i blommönstret som utgörs av enkla schablonartade blommor (blå triangel). Den tredje tapeten i ordningen är försedd med en ljus träimitation, vilken kan härledas till Norrköpings tapetfabrik som tryckte denna med start kring sekelskiftet 1800/1900 med fortsatt produktion fram till 1930-talet. (lila triangel). Den sista tapeten i ordningen (ytterst) består av en liknande tapet som den inunder med skillnaden att den är mörkare (grön triangel). Enligt uppgift från Peter d'Agnan, som utför en dokumentation av Brucebo strax norr om Visby, ska det finnas en träimitationstapet i köket på Brucebo. Den yttersta tapeten sattes senare över med spännpapp (gul pil visar spik som fäst mot pappen) och därefter har väggen tilläggsisolerats.

Den grå pilen till vänster i bilden ovan pekar på lindrev som hittats i stommen mellan bulorna.

Östfasad

Den östra fasaden har genomgått de generella åtgärderna.

Antikvariskt utlåtande/slutintyg

Hänvisning till bilaga 1.1

KVARSTÅENDE ARBETE

- Två takfönster är kvar att installera kommer att göras innan 14 april 2020
- Sockeln kommer att rengöras och eventuellt målas på nytt, detta p.g.a. att tjäran runnit
- Fönstren kommer att rengöras och eventuellt målas på nytt, detta p.g.a. att tjäran runnit

FRAMTIDA ÅTGÄRDER

- Taket behöver plockas ner för utbyte av läkt
- Den invändiga isoleringen bör ses över så att inte fler skador i stommen uppstår som följd av alltför täta skikt